

Styrket demokrati i Den norske kirke

Innstilling avgitt 13. mai 2008 av en arbeidsgruppe nedsatt av Kultur- og Kirke departementet
13. februar 2008

Presentasjon ved arbeidsgruppens leder
Trond Bakkevig

Arbeidsgruppens mandat

Arbeidsgruppen ble oppnevnt 13. februar for å foreslå tiltak som kan styrke demokratiet i Den norske kirke. Gruppen ble særskilt bedt om å vurdere tiltak som kan:

- styrke oppslutningen ved menighetsrådsvalget i 2009
- styrke den demokratiske legitimiteten til ulike organer
- styrke prosessene rundt framtidig utvelgelse av proster og biskoper

Arbeidsgruppens sammensetning

- **Trond Bakkevig**, prost i Vestre Aker (Oslo), leder
- **Knut Andresen**, domprost i Nidaros og nestleder i styret i Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA)
- **Berge Furre**, professor emeritus ved Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo
- **Elin Horn Galtung**, leder av bydelsutvalget i Vestre Aker, Oslo
- **Harald Hegstad**, professor ved Det teologiske Menighetsfakultet
- **Sissel Vartdal**, kirkeverge i Fjell og nestleder i Kirkerådet
- **Inger Johanne Wremer**, seniorrådgiver i HSH

Den politiske avtalen 10.april 2008

Den politiske avtalen mellom partiene på Stortinget har hatt betydning for arbeidsgruppens arbeid.

Avtalen skisserte hovedlinjene i en demokratireform som skal gjennomføres før utnevning av biskoper og proster kan overføres fra kirkelig statsråd til kirkelige organer som kirkemøte eller bispedømmeråd.

Demokratireformen skulle inneholde følgende hovedelementer:

- etablering av reelle valgalternativer
- økt bruk av direktevalg
- kirkevalg samtidig med offentlige valg

Demokratireformen skal gjennomføres med utgangspunkt i arbeidsgruppens innstilling. Det bør gjennomføres forsøk med ulike ordninger som evalueres i samarbeid med kirkens organer.

Arbeidsgruppens innstilling

- 2. Arbeidsgruppens mandat og oppnevning, arbeidet i gruppen, sakens forhistorie og aktuelle sammenheng.
- 3. Prinsipper og premisser som ligger til grunn for arbeidsgruppens overveielser og forslag.
- 4. Beskrivelse av dagens valgordninger og erfaringene med disse.
- 5.-8. Forslag til nye tiltak med motivering.
- 9. Om de regelendringer beskrives.
- 10. Økonomiske og administrative konsekvenser av arbeidsgruppens forslag.

3. Prinsipper og premisser

- Demokratisk kultur
- Soknet som grunnenhet
- Den norske kirke skal ha styringsorganer med kirkelig og demokratisk representativitet og legitimitet.

Kirkelig legitimitet (3.2)

- Det allmenne prestedømme som teologisk premiss
- Styringsorganenes forpliktelse på kirkens bekjennelse
- Kirkelig stemmerett og valgbarhet knyttes til dåp og medlemskap i Den norske kirke
- Et kirkestyre med mandat fra soknets organer og/eller soknets medlemmer
- Styringsorganer med kirkelig representativitet (leke medlemmer, leke kirkelig tilsatte, den ordinerte tjeneste – prest og biskop)
- Sammenheng mellom de ulike beslutningsnivåer i kirken

Demokratisk legitimitet (3.3)

- Lik mulighet til innflytelse i styringsstrukturen for alle stemmeberettigede
- Velgerne må ha reelle påvirkningsmuligheter på hvem som blir valgt
- Representativ bredde
- Informasjon
- Tilgjengelighet
- Medbestemmelse
- Åpenhet og offentlighet
- Velfungerende administrasjon under demokratisk kontroll

Kapittel 5

Valgordninger



Valgordningen ved menighetsrådsvalg (5.1)

- Arbeidsgruppen foreslår ikke endringer i valgordningen ved menighetsrådsvalg.
- Foreslår endringer i valgreglene som følge av forslagene om tiltak for å styrke oppslutningen om valgene og andre tiltak for å bedre tilretteleggingen omkring valgene og styrke interessen for å stille til valg (se kapittel 6).

Valgordning ved kirkemøtevalg

(5.2)

- Arbeidsgruppen foreslår at Kirkemøtet består av biskopene og et antall representanter som velges med bispedømmene som valgkretser.
- De medlemmene som er valgt fra et bispedømme, utgjør sammen med biskopen bispedømmerådet.

Øke antall leke medlemmer av Kirkemøtet (5.2.1)

- Arbeidsgruppen foreslår å øke antall leke medlemmer i Kirkemøtet i forhold til antall representanter for den ordinerte tjeneste og de leke kirkelig tilsatte.
- Dette vil styrke den demokratiske legitimiteten i Kirkemøtet.
- Det foreslås en forsiktig differensiering etter antall kirkemedlemmer i bispedømmene.
- Arbeidsgruppen foreslår at antall leke medlemmer økes fra 4 til 9 i bispedømmer med over 450.000 kirkemedlemmer (Oslo, Borg og Bjørgvin), til 8 i bispedømmer med mellom 300.000 og 450.000 kirkemedlemmer (Hamar, Tunsberg, Agder og Telemark, Stavanger og Nidaros), og til 7 i bispedømmer med under 300.000 kirkemedlemmer (Møre, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland).

Bispedømme	Medlemstall (1.1.2008)	Antall leke medlemmer
Borg	501.550	9
Bjergvin	491.520	9
Oslo	478.524	9
Tunsberg	387.659	8
Nidaros	362.641	8
Agder og Telemark	347.474	8
Stavanger	340.208	8
Hamar	331.455	8
Møre	221.386	7
Sør-Hålogaland	210.736	7
Nord-Hålogaland	200.694	7

Øke antall leke medlemmer av Kirkemøtet (5.2.1) (2)

- Arbeidsgruppen foreslår at ordningen med å velge 5 medlemmer av Kirkemøtet på fritt grunnlag opphører.
- Begrunnelse: valgordningen til kirkelige organer skal ikke være slik at organene supplerer seg selv.
- Kirkemøtets representanter fra hvert bispedømme utgjør bispedømmerådet.
- Arbeidsgruppens forslag innebærer en utvidelse av Kirkemøtet til 125 representanter (i dag 86).
- Bispedømmerådene vil få fra 10-13 medlemmer (i dag 7-8).

Etablering av reelle valgalternativer og innføring av preferansevalg (5.2.2)

Arbeidsgruppen foreslår

- at det innføres ordninger for valg til Kirkemøtet/ bispedømmerådene som sikrer at velgerne kan få **klare alternativer**.
- at det lages en valgliste satt opp i alfabetisk rekkefølge, slik at alle er likeverdige kandidater.
- Listen forberedes av en nominasjonskomité.
- I tillegg kan **et antall stemmeberettigede stille kandidater** som skal føres opp på den endelige valglisten.

Etablering av reelle valgalternativer og innføring av preferansevalg (5.2.2) (2)

- at valget gjennomføres som **preferansevalg**.
- Velgerne rangerer kandidatene i nummerorden.
- Stemmesedler uten angivelse av preferanse forkastes.
- Minst en kandidat må være rangert for at stemmen godkjennes.
- at **presentasjonen** av kandidatene forbedres, slik at den bidrar til å tydeliggjøre for velgerne hvilke alternativer de har å velge mellom ved valget.

Økt bruk av direkte valg (5.2.3)

Arbeidsgruppen foreslår

- at det prøves ut *to ulike ordninger* ved valget til Kirkemøtet i 2009 og 2011 som begge innebærer økt bruk av direkte valg.
- Den ene ordningen innebærer direkte valg av alle leke medlemmer.
- Den andre ordningen innebærer en kombinasjon av direkte og indirekte valg av de leke medlemmene.

Økt bruk av direkte valg (5.2.3) (2)

- *Ordning 1:* Direkte valg av leke medlemmer.
Sju/åtte/ni medlemmer velges på den felles kirkelige valgdag, samtidig med menighetsrådsvalget.
- *Ordning 2:* Direkte valg av et flertall av Kirkemøtets/bispedømmerådenes leke medlemmer.
Fire/fem/seks medlemmer velges på den felles kirkelige valgdag, samtidig med menighetsrådsvalget.
Tre medlemmer velges av menighetsrådene. Hvert råd avgir en samlet stemme.
Det er ulike lister ved de to valgene.
- Hele arbeidsgruppen mener at begge ordninger, både den med direkte valg og den med en kombinasjon av direkte og indirekte valg, vil styrke demokratiet i kirken.
- Hele arbeidsgruppen mener at begge ordninger bør prøves ut ved de kirkelige valg i 2009 og 2011.

Annet vedrørende valgordninger

(5.3–5.5)

- Arbeidsgruppen berører kort bispeembetets medvirkning i de kirkelige styringsorganer, og et mulig behov for styrking av presesfunksjonen (5.3).
- Arbeidsgruppens forslag medfører endringer i
 - regler for valg av Kirkeråd,
 - i statutter for Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd når det gjelder valg av leder,
 - i Kirkemøtets forretningsorden for kirkemøtedelegater med tale- og forslagsrett,
 - i bestemmelsene om organenes funksjonstid, også til de valgte råd i inneværende funksjonsperiode (5.4).
- Enkelte mulige alternativer til arbeidsgruppens forslag omtales kort (5.5).

Kapittel 6

**Ytterligere forslag til tiltak for å
styrke oppslutningen ved de
kirkelige valgene**

The background of the slide is a solid blue color. In the lower right quadrant, there are several faint, concentric circular patterns that resemble ripples in water, creating a subtle decorative effect.

Tid og sted for valgene (6.1)

Arbeidsgruppen foreslår

- at de direkte kirkelige valgene i **2009** legges til en **felles valgdag** over hele landet, samme dag som **stortingsvalget**.
- Dette vil bidra til å gjøre valgene tilgjengelige for flest mulig av kirkens stemmeberettigede medlemmer.
- Fra **2011** finner de kirkelige valgene sted samtidig med **kommune- og fylkestingsvalget**.
- Dette vil medføre at valgperioden for de som velges i 2009 blir 2 år.
- Dette vil gi to anledninger til utprøving av ulike valgordninger innen utgangen av 2011.

Tid og sted for valgene (6.1) (2)

- at valgene på den felles valgdagen av praktiske grunner finner **sted** i lokaler i umiddelbar nærhet til stedet for de politiske valg.
- at det kirkelige valglokalet holder samme **åpningstid** som det offentlige valglokalet.

Tid og sted for valgene (6.1) (3)

- at det bør være rikelig mulighet for **forhåndsstemming**. Bidrar til at valgene blir tilgjengelige for så mange av kirkens medlemmer som mulig.
- Når de ordinære valgene legges samtidig med offentlige valg, foreslår arbeidsgruppen at det gis anledning til forhåndsstemming i tilknytning til gudstjenestene i perioden for forhåndsstemming.
- Arbeidsgruppen mener forhåndsstemming må finne sted på sentrale og tilgjengelige steder i soknet.
- Arbeidsgruppen foreslår at forhåndsstemming i tilknytning til gudstjenester finner sted i kirken eller nærliggende lokale.

Valgkort og annen informasjon

(6.2)

- Arbeidsgruppen foreslår at det sendes ut valgkort til alle stemmeberettigede kirkemedlemmer.
- Dette understøttes av koordinerte informasjonskampanjer med informasjon om stemmerett og valgbarhet, tid og sted for valgene.

Manntall, stemmerett i annet sokn, elektronisk stemmegivning (6.3, 6.4 og 6.5)

- Arbeidsgruppen foreslår at det utvikles en modul i medlemsregister for Den norske kirke for produksjon av manntall.
- Arbeidsgruppen mener at det bør bli lettere adgang til å oppnå stemmerett og valgbarhet i annet sokn enn der man er bosatt.
- Når det gjelder elektronisk stemmegivning avventes forsøk ved andre offentlige valg.

Informasjon om nominasjonssystem og prosess. Presentasjon av kandidatene (6.6)

- Arbeidsgruppen mener at alle stemmeberettigede kirkemedlemmer må få informasjon om
 - nye valgordninger,
 - nominasjonssystem og
 - nominasjonsprosess.

Senket stemmerettsalder og andre tiltak for å styrke ungdoms demokratiske deltakelse i kirken (6.7 og 6.8)

Arbeidsgruppen foreslår

- at den kirkelige **stemmerettsalderen** senkes til det året kirkemedlemmet fyller 15 år (religiøs myndighetsalder).
- Spørsmålet om **valgbarhet** for ungdom mellom 15 og 18 år avklares juridisk.
- at ordningen med at fire representanter valgt fra Ungdommens Kirkemøte har **tale- og forslagsrett på Kirkemøtet** videreføres.

Tiltak for å gjøre det mer attraktivt å påta seg kirkelige verv (6.9, 6.10 og 6.11)

Arbeidsgruppen foreslår

- at ordningen med kompensasjon for tapt arbeidsfortjeneste styrkes slik at det blir mulig for kandidater i alle slags yrker å påta seg arbeidskrevende kirkelige verv.
- at ordningen med frikjøp for de mest arbeidskrevende kirkelig verv styrkes slik at muligheten til å påta seg lederverv ikke er avhengig av yrkessituasjon. Møtegodtgjørelse bør også vurderes.
- at det innføres en ordning med rett til barnepass under møter i de kirkelige rådsorganene.
- at opplæringen av menighetsråds- og fellesrådsmedlemmer og rådsledere videreføres og styrkes.
- at det etableres opplæring for bispedømmeråds- og kirkemøtemedlemmer.

Styrking av valgapparatet – administrativ kapasitet og opplæring (6.12)

Arbeidsgruppen foreslår

- at Kirkerådets valgadministrasjon styrkes med en valgkoordinator som skal lede det administrative arbeidet med demokratireformen og styrke informasjonsarbeidet knyttet til reformen. Administrasjonen må styrkes fra sommeren 2008 for å kunne forberede valgene i 2009 tilfredsstillende.
- at bispedømmekontorene tilføres ekstra administrative ressurser til valgadministrasjon og koordinering av informasjonstiltak.
- at den lokale valgadministrasjon tilføres de nødvendige ressurser gjennom kirkelig fellesråd.

Styrking av valgapparatet – opplæring (6.12) (2)

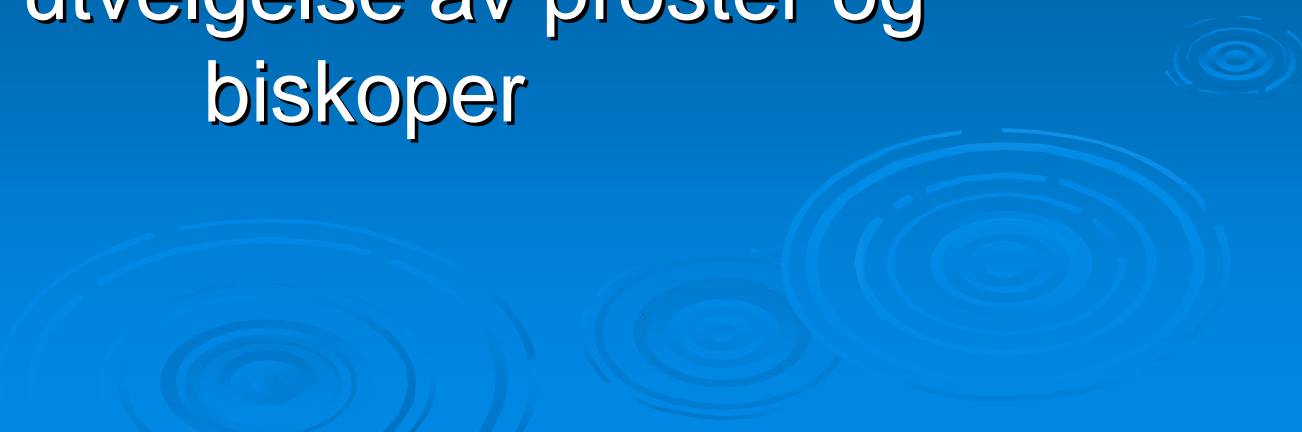
- at det gis godtgjørelse til valgstyre og stemmestyrer på linje med godtgjørelsene ved andre offentlige valg.
- at det gis nødvendig opplæring av valgansvarlige og annet nøkkelpersonell i bispedømmene, av ressurspersoner som kan bistå menigheter, og av valgansvarlige i soknene.

Endring av betegnelse (6.13)

- Arbeidsgruppen mener det bør vurderes å endre betegnelse på organene fra "råd" til "styre".

Kapittel 7

Tiltak for å styrke prosessene
rundt utvelgelse av proster og
biskoper



7.1 og 7.2 Biskoper og proster

Arbeidsgruppen foreslår

- at en revidert ordning for nominasjon og rådgivende avstemning prøves ut fram til 2013.
- Erfaringene fra forsøket legges til grunn ved utforming av ordning for tilsetting av biskop ved kirkelige organer.
- at tilsetting av proster legges til bispedømmerådet når dette skal overføres fra kirkelig statsråd.
- Allerede nå bør de gjeldende saksbehandlingsreglene ved utnevning av prost endres, slik at bispedømmerådene får en rolle i prosessen.

Kapittel 8 Evaluering og forskning

Arbeidsgruppen foreslår

- at det foretas en forskningsbasert evaluering av valgordningsforsøkene i 2009 og 2011.
- at det bør gjennomføres ulike former for valgundersøkelser for å gi best mulig kunnskapstilfang for evalueringen, og for å gi kunnskapsgrunnlag for videre utvikling av kirkens demokrati. Påbegynnes i forbindelse med valgene i 2009.
- at det gjennomføres erfarings- og motivasjonsundersøkelser blant menighetsrådsmedlemmer i hver valgperiode.
- at tilsvarende undersøkelse gjennomføres blant Kirkemøtets medlemmer (og dermed blant bispedømmerrådsmedlemmer).
- at det etableres en historisk database for valgresultater.

Kapittel 9 Forslag til endringer i regelverket

- Det foreslås en ny forsøkshjemmel i kirkeloven, som kan gi rettslig grunnlag for å gjennomføre arbeidsgruppens forslag om utprøving av to alternative ordninger for valg til Kirkemøtet og bispedømmerådene.
- Arbeidsgruppen foreslår at Kirkemøtet gis myndighet til å utforme nærmere regler for gjennomføring av forsøkene, og at departementet skal godkjenne forsøkene.

Kapittel 10 Økonomiske og administrative konsekvenser

Arbeidsgruppens forslag har betydelige økonomiske og administrative konsekvenser.

- Skal reformen lykkes, er det etter arbeidsgruppens oppfatning helt avgjørende med et styrket valgapparat, og at oppbyggingen av det nødvendige administrative apparat kommer i gang så snart som mulig.
- Det er også nødvendig med betydelig tilførsel av økonomiske ressurser for at reformen skal lykkes.
- Arbeidsgruppen har skissert de økonomiske konsekvensene av sine forslag, som samlet når opp i betydelige beløp (80–110 mill.).

Styrket demokrati i Den norske kirke

2011

A decorative graphic consisting of several sets of concentric circles in a lighter shade of blue, scattered across the bottom right portion of the slide.